

Nechutová, Jana (editor); Malá, Jana (editor)

Básnické skladby

In: Hus, Jan. *Mistr Jan Hus v polemice a v žaláři : překlady, komentáře a poznámky*. Nechutová, Jana (editor); Malá, Jana (editor). Vydání první Brno: Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, 2019, pp. 159-167

ISBN 978-80-210-9323-2; ISBN 978-80-210-9324-9 (online : pdf)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/141441>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

BÁSNICKÉ SKLADBY

Poté, co zde bylo v překladech představeno několik Husových vlastních latinských textů, pokračujeme básnickými skladbami z 16. století, z období počínajícího humanismu v lutherském, českém i německém, prostředí. Jsou to básně věnované Janu Husovi (další také Jeronýmovi Pražskému) a jsou svědectvím o husovské tradici, v níž se rodil kult kostnických mučedníků jako světců, a to nejen v českém prostředí.⁶⁰⁷ Pocházejí z doby Lutherovy, kdy se rozvíjí evropská reformace a kdy již působí v Německu čelní představitelé latinského humanismu. V oblasti veršové tvorby to znamená na jedné straně prezentaci reformačních témat, mezi něž patří i lutherské ztotožnění s Husem, s jeho myšlenkami a teologickými důrazy. Spolu s názorem, že Hus byl Lutherovým přímým předchůdcem, se rozvinula v lutherském prostředí metaforická paralela Hus (husa) – Luther (labuť).⁶⁰⁸ V předchozím období byli Hus a Jeroným oslavováni latinsky i česky v tradičních formách duchovní poezie, v hymnech a sekvencích, nyní před sebou máme výtvoř, jaké se vrací i k poetice antických latinských básníků. Po metrické stránce půjde většinou o daktylské rozměry, setkáme se však i s náročnějším metrem, s alkajskou strofou.

Tyto překlady jsem publikovala ve studii Jan Hus v latinské poezii raného novověku, ERGOT, Revue pro filosofii a společenské vědy, 2/2018, č.1, s.19–29,⁶⁰⁹ kde podávám odborným zájemcům a příštím badatelům podrobnější informace o jednotlivých kusech a jejich autorech, o historii textů, o edicích a o relevantní literatuře. Redakci tohoto periodika jsem zavázána díkem za svolení použít texty, jež jsem v něm publikovala, pro tuto knihu.

Básně v latinském originále (viz Příloha) jsou vydány u Václava Novotného, Fontes rerum Bohemicarum VIII., odkud je přebíráme, ve dvou případech (*Závěr officia ke cti Jana Husa; Verše, jež Husově památce věnoval Konrád Celtis*) jsem jako předlohy pro překlad užila novější edice.⁶¹⁰

607 Srv. Ota Halama, *Svatý Jan Hus: stručný přehled projevů domácí úcty k českému mučedníku v letech 1415–1620*, Praha 2015.

608 Dodnes má svou hodnotu důkladná studie o tomto tématu: Hauffen, A., *Husz eine Gans – Luther ein Schwan*, in: Prager deutsche Studien, Untersuchungen und Quellen zur germanistischen und romanischen Philologie Johann von Kelle dargebracht von seinen Kollegen und Schüllern, Teil II, Prag 1908, s. 1–28.

609 Periodikum vydává Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem ve formátech www, pdf a pro čtečky.

610 *Fontes rerum Bohemicarum* (dále FRB) – Prameny dějin českých, VIII. Historické spisy Petra z Mladoňovic a jiné zprávy a paměti o M. Janovi Husovi a M. Jeronýmovi z Prahy. Vydal Václav Novotný. V Praze 1932. – Nově jsou vydány dvě z těchto skladeb: *Závěr officia ke cti Jana Husa* (1), zapsaná v Lito-měřickém graduálu (*The Litoměřice Gradual of 1517*, ed. Barry F. H. Graham, Prague 1999, a *Verše, jež Husově památce věnoval Konrád Celtis* (4), Fünf Bücher Epigramme von Konrad Celtes, vyd. K. Hartfelder, Hildesheim 1963 (otisk původního vydání z r. 1881).

1. Proti římskému kléru⁶¹¹

<Závěr officia ke cti Jana Husa – *In Ioannem Hus Exodion*>

Proti římskému kléru povstala země Čechů
od církve oddělená, světce svého teď má.
Znal dobře mravy prvotní církve a neváhal říci
Římu, že jeho papež pyšný a lakotný je,
Služebník Boží že nemá mít bohatství, hojnost a přepych,
jako nějaký císař ve světské nádheře žít.
Přál si napravit bezbožné mravy tehdejších kněží,
dávného Numu⁶¹² předčil zbožnou přísností svou.
Jeho učení vzbudilo rozruch, a kurie zuří,
bezbožní proroka zajmou, v ohni vytrpěl smrt.
Kostnice spatřila tehdy, jak umírá nevinný prorok,
zbožná Husova duše do slávy nebeské jde.

611 FRB VIII, s. 437. Úvodní informace k textu včetně údajů o předchozích vydáních s. CXXXIII-CXXXIV. Skladba je zapsána v Litoměřickém graduálu, datovaném 1517. Edice: *The Litoměřice Gradual of 1517*, ed. by Barry F. H. Graham, Prague 1999. (Pavel Brodský a Martina Šumová, *Iluminované rukopisy v archívech na území Čech*, Praha 2017, s. 165–169. Text skladby jsem převzala z Grahamovy edice, její transliteraci jsem převedla na transkripci: velká písmena, souhláskové „u“ – „v“).

612 Numa Pompilius, legendární druhý (po Romulovi) král Říma, podle tradice založené antickými autory se zasloužil o římskou civilizaci, též o zákonodárství, a byl znám přísností mravů.

2. Epitaf Jana Husa, apoštola a mučedníka Kristova⁶¹³

<Epitaphium Ioannis Hussii apostoli ac martyris Christi Iesu>

Věrný a bezúhonný, Hus, kazatel obrody Slova,
 dobrý životem, dobrý učením, za nímž sám stál,
 důsledný služebník Ježíše Krista, našeho Pána,
 muž, hodný, aby byl zván pastýřem apoštolským,
 V Praze učitel Jeronýma, ježž duchovně zplodil,
 sám také učený žák ze stáda Viklefova.
 Když byl upálen Kostnickým koncilem, tu jeho duše
 vznesla se k Olympu hned, popel a kosti má Rýn.
 Kriste, prosím, dej českému lidu, aby už navždy
 v lásce měl husí zpěv, kterému učil ho Hus.

613 FRB VIII, s. 475. Další informace k textu CLI-CLII. Tento fiktivní náhrobní nápis zaznamenal Matthias Flacius Illyricus (viz zde s. 9). Slezský humanista Mikuláš Reusner připisuje báseň Martinu Lutherovi.

3. Veršované komentáře k vyobrazení Husova upálení⁶¹⁴

<In icona Ioannis Hussii sancti martyris>

Nad vyobrazením

Hus, jenž býval ctihodným mužem, měl podobu tuto
tehdy, když vydal své tělo k spálení pro Boží věc.

Pod vyobrazením

Svou sněžnou září předstihneš všechny bělostné ptáky,
žij blaze, drahá Husi, u českých krajanů svých!
Budeš navěky slavný, tvé jméno z paměti lidí
nemůže vymazat zášť, nikdy je nezničí čas.⁶¹⁵
Ačkoli černá vrána se skrývá v pokoutním peří
a svým zobákem hnusným sápe se na tvůj lesk,
Lepšího ptáka nemají Češi, mít nebudou nikdy,
jaký by roven ti byl, měl by tak zvučný hlas.
Hejna ptáků lichotí uším svým nicotným zpěvem,
tvé prosté slovo a duch zbožně těší tvůj lid.

*Starý překlad textu pod vyobrazením:*⁶¹⁶

Jenž všecky ptáky převýšil v bělosti,
Čechóm tvým, Husi, podnes jsi v milosti.
Tobě věčná čest, tvé pamětné jméno
věkem lstí žádnou nebudeť shlazeno.
Ač krkavec černý nosem svým černým
bělost tvou lstivě odjítí chce věrným,
však není Čechóm žádný vzáctnější pták,
byť se mohl živým hlasem vrovhati tak.
Stádo ptactva zpěvem svým těší uši.
Tý slovem, ctným skutkem srdce i duši.

614 FRB VIII, s. 475–476. Další informace k textu CLII. Verše i obraz opět u Flacia Illyrika (viz zde s. 9). Převzato ze starého tisku z fondu Ústřední knihovny FF MU, sign. S4-1012/1 s laskavým povolením ředitelky knihovny, PhDr. Markéty Bočkové.

615 Srov. Ovidius, *Metamorphoses* – Proměny XV, 872: (*opus, quod*) *nec poterit ferrum nec edax abolere vetustas*.

616 Postila svaté paměti M. Jana Husi, mučedlníka Božího, Johannes Montanus – Ulrich Neuber, Nürnberg 1563.

**Hac fuit effigies quondam uenerabilis Hufsi,
Dum sua pro Christo membra cremanda dedit,**

In Icona Ioannis Hufsi S. Martyris,

Albicolas niueo uincens candore uolucres
Salue Boæmis, anser amande, tuis ;
Te manet æternum decus, & memorabile nomen,
Quod furor, aut ætas tollere nulla potest.
Atra licet cornix furtiuis abdita pennis,
Candorem spurco uellicet ore tuum,
Nulla fed est Boæmis, nec erit præstantior ales,
Conferrî uîua quæ tibi uoce queat.
Grex auium uanis oblectat cantibus aures,
Tu mentes niueo pectore, & ore pias.

„...když vydal své tělo k spálení pro Boží věc“

4. Verše, jež Husově památce věnoval Konrád Celtes⁶¹⁷

<Conradi Celtis versus Hussiani>

Hranice, na níž byl upálen Jan Hus

Žalostná oběti, za živa hoříš v planoucím ohni,
Kerberos, pekelný pes, pozřít tvou duši prý má.
Avšak ty největší svatyně Čechů tě chválí a slaví,
aby k sobě svou duši sám velký Jupiter vzal.
Jaká je tedy pravda, jak poznám ji, to mi teď řekni,
ty, který stojíš v čele římských prelátů všech!

Český výsměch římskému papeži

Hlava Latinské církve sic proklela končiny naše,
země prý nemá dát úrodu, vůbec nést plod,
Ženy že mají o plodnost přijít a nerodit děti,
neblahá znamení nebes zvěstovat zkázu a mor.
Ale v Čechách se daří hojnosti dobrého vína,
plodná a štedrá zem rodí tak bohatě chléb,
že plné sýpky mohou jen stěží tu úrodu pojmout.
Všechny ženy teď rodí, dětí je trojnásobně.

617 FRB VIII, s. 473. Další informace k textu s. CXLIX-CL. Těž in: Fünf Bücher Epigramme von Konrad Celtes, vyd. K. Hartfelder, Hildesheim 1963 (otisk původního vydání z r. 1881).

Konrád Celtes (1459–1508), slavný humanistický básník, poeta laureatus, se v srpnu 1491 při svých cestách zastavil v Praze a z tohoto krátkého pobytu pochází několik jeho epigramů týkajících se Čech. Byl katolík a na husitskou tradici Čech se díval s kritickou rezervou, ale i s jistým uznáním. K husitským či spíše utrakvistickým Čechům se vztahuje i několik dalších většinou ironicky kritických epigramů z 1. knihy této sbírky.

5. Husovo proroctví o Lutherovi⁶¹⁸

<Hussi de Luthero vaticinium>

Když římskou církví, papežskou kohortou,
byl český mistr odsouzen k hranici,
Hus nesl statečně ten úděl
v poznané pravdě šel na smrt v ohni.

„Zvrácené bludy nikdy jsem nadržel
jak bezbožníci. Ač moje učení
si nezaslouží, věřte mi to,
takový trest, jaký vynesli jste,

teď tohle zpupné násilí vůči mně
ať tedy vaše pýcha a moc koná:
já do ohně a jeho výhně
bez bázně, strachu, teď klidně vstoupím.

Je se mnou moje víra a naděje,
Již lstivá zloba nikdy mi nevezme,
a nemusím už v světě lidí
zůstat; já opustím tuto zemi.

I když jste dali vložit mi na hlavu
znak pekla, přesto peklo mne neschvátí.
Má velká víra hne i smrtí,
neskončím v propasti temných hlubin,

spíš do výše se vznesu, a v svatosti
smím bydlet v nebi; pak ale za sto let
vy budete se zodpovídat
Bohu i mně, jenž jsem dávno zemřel.

618 FRB VIII, s. 474. Úvodní informace k textu tamtéž, s. CL-CLI.

Anonymní skladba v rozměru antické řecké a později klasické latinské lyriky, v tzv. alkajské strofě. Metaforická paralela Hus (husa) – Luther (labuť) se rozvinula v lutherském prostředí spolu s názorem, že Hus byl Lutherovým přímým předchůdcem. Legendistická představa Husova proroctví o Lutherovi se zrodila na základě údajného Husova výroku, který však podle celkem spolehlivého životopiscova svědectví pronesl těsně před svým upálením Jeroným Pražský.

Pak bílý pták se nablízku objeví
a pomstí Husu, kterou jste spálili.
 Tu labuť nemůže už zahnat
 ukrutné prokletí z vaší moci.

Vpřed rychle letí jak vůz Triptolemův
a rychleji než s křídly sám Daidalos:
 a kdyby celý svět se hroutil,
 spousty těch trosek ho nevydělí.⁶¹⁹

Řím s bůžky jeho dobyli Senoni,
a otec Mars jim na pomoc nepřišel:
 teď také Římu, jenž se planě
 mocí svou vynáší, nesnáz vzejde.

619 Parafraze veršů Horatiovy Ódy III, 3: *si fractus illabatur orbis impavidum ferient ruinae*.

6. Verše Hieronyma Treutlera ze Svídnice⁶²⁰

Husou (-em) jsi byl, a římská smečka tě spálila v ohni,
 papeži na obtíž byl hlas tvůj – husou (-em) jsi byl.
 Nepomstěn nezůstal ale tvůj osud, vždyť přišla pak labuť,
 o níž jsi v poslední den života prorokoval.
 Svaté tělo svatého Husa tak shořelo v ohni,
 místo husy však labuť zpívá, a slyší to svět.
 Kostnice, nevěrné město, slyšelo věrného Husa,
 když šel pro Krista na smrt, vstupoval na hranici:
 „Po stu letech vás přede mnou bude soudit sám Kristus,
 tehdy přiletí labuť, odplaty dočká se H(h)us.“

620 FRB VIII, s. 479. Další informace k textu s. CLVI.

Hieronymus Treutler (1565–1607), lutherský právník a básník.